

Vandringar och sittningar i staden

En stadsvandring är ett bra sätt att lära känna en stad oavsett om du är infödd, immigrant eller turist. Här får vi höra om välkomstvandringar på modersmål för nyanlända, om flera decenniers trottoarturism och om hur en stadssittning kan utformas så att den passar alla.

– Stadsvandring som metod är ganska outstanding när det gäller få kontakt med sin nya hemstad. Man kan göra allt på en gång. Lära sig hitta, få koll på var saker ligger, få en känsla av att veta lite om historien och att man på något sätt ingår i den, för att man har börjat få berättelsen om platsen som man är på, säger Vanja Larberg.

Hon är utvecklingsledare på Kulturstrategiska avdelningen, Kulturförvaltningen Göteborgs Stad, och för fyra år sedan startade hon stadsvandringar för nyanlända i Göteborg.

Vanja Larberg och Einar Hansson.

Gården på Smedjegatan 9-3.

Stadsvandringar och stadssittningar på Göteborgs stadsmuseum

En stadsvandring är en visning eller rundvandring utomhus i en stad, som ofta går längs en förbestämd rutt där en ledare stannar med en grupp på i förväg utvalda platser. Vid stoppen berättar den som håller i vandrigen om händelser, livsöden, platser och så vidare.

På Göteborgs Stadsmuseum har projektet Funktek arbetat bland annat med att göra museets stadsvandringar mer tillgängliga.

– Museets vandringar var välbesökta, ibland kunde det bli 120 personer eftersom det inte fanns något maxantal. Då blev det svårt att se och höra, och att komma nära. Många vågade inte ställa frågor. Om en kom på efterkälken till exempel vid ett knixigt övergångsställe möttes en av en vägg av ryggar när en kom fram, berättar Lisa Wahle, koordinatör för case studies inom hållbar stadsutveckling Funktek.

– Så vad gjorde vi åt saken? frågar Emelie Zachrisson, pedagog på Göteborgs stadsmuseum.

Det var här Funktek kom in i bilden. Under tre år på museet arbetade projektet med nästan 100 referenspersoner i olika åldrar. För stadsvandringarna testade de olika lösningar, vägar och platser och deltog i workshops. Målet var att hitta var en rutt med spännande och relevanta saker att berätta om, lugna och lagom stora platser att stanna på samt god framkomlighet och en gemensam väg för alla. Det skulle också finnas toaletter och viloplatser och gå att ta sig till och från stadsvandringen på ett smidigt sätt.

– Vi testade hur en kan smaka, lukta och känna på historien för att få en djupare upplevelse, säger Lisa Wahle.

– Alla lär sig på olika sätt, och kan lära sig med olika upplevelser. Alla gillar och behöver olika saker. Men det som är nödvändigt för en är bra för alla, det är slutsatser som vi kom fram till efter alla tester, fortsätter Emelie Zachrisson.

Stadsvandringarna på Göteborgs Stadsmuseum delades därför in i tre kategorier: En stadssittning, där deltagarna är kvar på en plats, en stadspromenad med en kortare tur ute på stan och en längre och fördjupande stadsvandring. Smak, lukt och känsel införlivades i aktiviteterna. Deltagarantalet begränsades till 20 personer och ett nytt bärbart ljudsystem där alla kunde höra varandra i lurar införskaffades.

– När grupperna blev mindre märkte vi att fler vågade ställa frågor, och kanske berätta något personligt, säger Lisa Wahle.

Lisa Wahle och Emelie Zachrisson på Stadsmuseets innergård efter stadsvandringen.

Välkomstvandring på modersmål

På Social resursförvaltning finns Integrationscentrum som ordnar samhällsorientering för nyanlända. För fyra år sedan fick Vanja Larberg, utvecklingsledare på Kulturstrategiska avdelningen, Kulturförvaltningen Göteborgs Stad, idén om stadsvandringar för nyanlända.

– Jag tänkte att en stadsvandring som en introduktion till Sverige och Göteborg skulle vara ett effektivt sätt att få en ingång till sin nya hemstad. Det kan även vara så att många inte ens tillbringat särskilt mycket tid i de här delarna av staden.

Stadsvandringarna i centrala Göteborg görs på sex språk: Arabiska, persiska, tigrinja, somaliska, ryska och engelska. Vanja Larberg har guidat på svenska och samhällsinformatörer från Integrationscentrum har översatt. Från och med i år har samhällsinformatörerna fått utbildning och tagit över vandringarna själva, vilket ger möjlighet att ta fler grupper.

– De har en nyckelroll, de kommer från samma språkgrupp som deltagarna men har varit i Sverige längre. De blir utbildare men också en brygga och nyckel in till nätverk i Göteborg som de byggt upp under sina år här.

Startpunkten är Gustaf Adolfs torg, vid mönstret på marken som visar Göteborgskartan innanför vallgravarna. Grupperna besöker Stadsmuseet där alla får museikort, som ett sätt att sänka tröskeln för besök och tillgängliggöra stadens museer.

– Vandringen har dubbla syften, med historiska delar för berätta om Göteborgs historia men också själva funktionen är viktig. Det är en anledning till varför jag tycker så mycket om stadsvandringar, för det finns så mycket som kan komma upp när är ute på stan. Det finns alltid saker som får in en på andra spår, man får syn på saker i samhället. Till exempel Styr & Ställ-cyklarna. Hur funkar det? Den tre timmar långa vandringen avslutas på Skansen Kronan.

– Det är också en bra funktion, för vi bestiger Skansen Kronan ihop. Det är alltid någon som springer upp för att visa att det går. Det skapar en känsla av att vi har gjort något ihop och haft en gemensam upplevelse. Vi tar alltid gruppafoton där. Det är lite som att vara på resa i sin egen stad. Flera av dem som varit med säger att det är roligt att kunna berätta om stan för sina släktingar när de kommer på besök, säger Vanja Larberg.

2016 gjordes en gratis karta på svenska som också översatts till de sex vandrings-språken. På ena sidan finns en kortkort version av Göteborgs 400-åriga historia, på den andra sidan stoppen samt korta beskrivningar av dem.

Stadsvandringsveteran med aktivistperspektiv

Göteborgshistorikern, arkitekten och vandringsboks-författaren Einar Hansson har lett stadsvandringar sedan 1978, i princip i alla stadens stadsdelar.

– Det är fantastisk att vara ute på gatan, det är då det händer, där man kan ta ansvar för framtiden. Jag har ett aktivistperspektiv: Se, förstå, förändra. Vilka intryck får du med guidning och ditt egna sinne, vart vill vi med denna stadsdelen, denna gatan? Förändra måste vi göra ihop, då ingår verklighetsbaserat samtal som en nödvändig demokratisk grund.

Han passar på att visa upp några av de många böcker som finns om stadsvandringar i Göteborg och avslöjar att Biskopsgården är hans favoritstadsdel. Han visar också foton från olika delar av staden.

– Gårda var rivningshotat, där skulle turistbussarna stå, och ytterligare 300 till 400 billiga lägenheter skulle rivras, men genom aktioner och bråk med politiker överlevde de. Bergsjön har ett roligt nätverk, Tikitut, som jobbar med lokal turism. 2005 gjorde vi framtidsvandringar på Ringön.

Ett fotografi är från 1957.

– Det var drömmarnas kaj. Då gick alla båtarna gick härifrån, till öarna men också Lysekil och Marstrand. Det var liv och kiv och en fullständig total urban mix av allt folk och alla transporter. På andra sidan älven växte Götaverken så mycket att man fick hugga av en bit av stenpiren för få plats med supertankers. Det är lite så drömmarna om den nya staden ser ut, back to the fifties. Vart tog blandstaden vägen? På plats i Frihamnen är det bara blåsigt och tomt, båtarna är borta för man kan inte blanda staden med båtar ...

Einar Hansson återkommer till staden som kunskapsställe.

– Se, förstå, förändra, det är verkligheten som gäller. Det är ingen idé sitta på kontor eller framför en egen dator och tro att man kan planera staden på ett demokratisk sätt.

Vid Stadsmuseets stadssittningar och stadsvandringar går det att känna på och lukta på olika föremål.

Ut på stan

Som sig bör avslutas samtalet om stadsvandringar med en kort stadsvandring. Einar Hansson samlar åhörargruppen på Norra Hamngatan 12, utanför Göteborgs stadsmuseum.

– 1802 har hela den gamla stan brunnit upp – kvarteren är kvar men nu med stenhus istället.

Vi går runt hörnet till Smedjegatan och Einar Hansson berättar att det var här pengarna tjänades.

– Det är väldigt tyst här nu, det finns inget kvar av någon av verksamheterna. Gentrifiering innebär att lägenheter i gamla trevliga kvarter köps av rika knösar och blir för dyra för vanligt folk.

Nästa stopp är inne på gården till Smedjegatan 9-3 där det bland annat finns en yogastudio.

– Kan det se ut så här i Sverige? Jag tänker på England, det är uppenbart att det här är en industrigård som är anpassad efter näringsliv, säger Einar Hansson och visar rosor i smide på väggarna och andra detaljer innan vi lotsas vidare till korsningen Smedjegatan och Postgatan. Där tar Vanja Larberg över, på en plats där hon brukar stanna på stadsvandringarna för nyanlända.

– Det blir mycket samtal med tanke på emigration just här. Det är inte alltid Sverige varit så välmående, det är inte så långt bort i historien som många kände att det inte var ett bra land för mig, och ville lämna det, berättar Vanja Larberg.

Runt 1,2 miljoner människor, en femtedel av befolkningen, utvandrade från Sverige fram till 1930-talet. Då stannade utvandringen av eftersom Sverige infört förändringar men främst för att USA införde restriktioner.

– Det är så få unga som känner till vår historia, att det inte var länge sedan även vi tvingades lämna vårt land, kommenterar en av lyssnarna.

Text och foto: Bella Stenberg

Fotnot: Texten är ett sammandrag från föreläsningsserien Mellanrum på Göteborgs Stadsmuseum – Vandringar och sittningar i staden 31 maj 2017.

Läs mer om projektet Funktek på www.funktek.se.